

Zmiany nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim w III kwartale 2011 r.

Mieczysław Kowerski, Jarosław Bielak, Dawid Długosz, Mariusz Poninkiewicz

Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji

Sprawozdanie jest rezultatem kolejnego, 42 kwartalnego ankietowego badania nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim przeprowadzonego w dniach 3–14 października 2011 roku przez ankierów Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Zamościu¹.

1. Charakterystyka badanych przedsiębiorstw i gospodarstw domowych

1.1. Struktury badanych przedsiębiorstw

Ankieta objęła 485 przedsiębiorstw (95 przedsiębiorstw przemysłowych, 113 budowlanych, 122 handlowych oraz 155 usługowych) oraz 500 gospodarstw domowych.

Tab. 1. Struktura badanych przedsiębiorstw w podziale na sektory

Wyszczególnienie	Liczba ankietowanych przedsiębiorstw	Struktura (%)
Budownictwo	113	23,30
Handel	122	25,15
Przemysł	95	19,59
Usługi	155	31,96
Razem	485	100,00

Wśród przedsiębiorstw objętych badaniem dominują jednostki małe i bardzo małe. Ponad 38% badanych podmiotów stanowiły jednostki zatrudniające od 1 do 9 osób². Tylko nieco mniejsza grupa to przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 pracowników (32%). Co czwarte ankietowane przedsiębiorstwo zatrudnia od 50 do 249 pracowników. Najmniej liczną grupą ankietowanych były podmioty duże, zatrudniające powyżej 250 osób. W badanym III kwartale 2011 r. to tylko 3,5% ankietowanych przedsiębiorstw.

¹ Badania nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim realizowane są przez WSZiA od 2001 roku. Głównym źródłem finansowania badań w ciągu 10 lat były środki własne Uczelni. W okresie od III kwartału 2005 roku do I kwartału 2008 roku badania realizowane były w ramach projektu „System przeciwdziałania bezrobociu na obszarach słabo zurbanizowanych” finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach inicjatywy wspólnotowej EQUAL. A w okresie od II kwartału 2009 roku do II kwartału 2011 roku w ramach projektu „Lubelski Barometr Gospodarczy” finansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki”, Priorytetu VIII „Regionalne kadry gospodarki”, Działania 8.1. „Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie”, Poddziałania 8.1.2. „Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie lubelskim”. Prezentowane badanie finansowane jest ze środków własnych WSZiA.

² Należy zwrócić uwagę, że firmy zatrudniające od 1 do 9 osób stanowią aż 95% wszystkich funkcjonujących w województwie firm, ale przyjęte przy losowaniu założenie, że liczba wybieranych w branży firm jest proporcjonalna do udziału zatrudnienia danej grupy zatrudnieniowej w zatrudnieniu całkowitym branży sprawia, że udział najmniejszych firm w próbie istotnie spada.

Tab. 2. Struktura badanych przedsiębiorstw względem wielkości zatrudnienia

Wyszczególnienie	Udział (%)
Od 1 do 9 pracowników	38,14
Od 10 do 49 pracowników	32,16
Od 50 do 249 pracowników	26,19
250 i więcej	3,51
Suma końcowa	100,00

Najwięcej ankietowanych w III kwartale 2011 roku mikroprzedsiębiorstw prowadzi działalność usługową (34,6%). Tylko nieco mniej budowlaną i handlową (po około 28%). Wśród przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 pracowników niemal 29% ankietowanych to podmioty z sektora handlowego a 25% to firmy usługowe. Wśród przedsiębiorstw zatrudniających od 50 do 249 osób przeważały firmy usługowe (jedna trzecia pytaných) oraz przemysłowe (30%). W strukturze wg sektora działalności największych podmiotów, zatrudniających powyżej 250 pracowników większość ankietowanych (53%) to przedsiębiorstwa usługowe. Udział przedsiębiorstw przemysłowych przekracza 29%.

Tab. 3. Struktura badanych przedsiębiorstw pod względem wielkości zatrudnienia i sektora działalności (w %)

Wyszczególnienie	Sektor				Razem
	Budownictwo	Handel	Przemysł	Usługi	
Od 1 do 9 pracowników	28,11	27,57	9,73	34,59	100,00
Od 10 do 49 pracowników	24,36	28,85	21,79	25,00	100,00
Od 50 do 249 pracowników	16,54	19,69	29,92	33,86	100,00
250 i więcej	11,76	5,88	29,41	52,94	100,00
Razem	23,30	25,15	19,59	31,96	100,00

Wśród ankietowanych przedsiębiorstw budowlanych 46% zatrudnia nie więcej niż 9 pracowników, zaś 1/3 badanych od 10 do 49 pracowników. Podobna struktura wg wielkości zatrudnienia cechuje podmioty z sektora handlowego, przy czym udział firm najmniejszych jest jeszcze wyższy (42% ankietowanych). Wśród ankietowanych przedsiębiorstw wystąpiły tylko dwa przedsiębiorstwa budowlane i jedno handlowe zatrudniające powyżej 250 pracowników. W przemyśle największa reprezentacja to przedsiębiorstwa małe i średnie (36% zatrudniających 10–49 pracowników oraz 40% podmiotów deklarujących poziom zatrudnienia od 50 do 249 pracowników). W sektorze usługowym również dominowały mikroprzedsiębiorstwa (ponad 41%). Nieco po ponad jednej czwartej stanowiły przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 oraz od 50 do 249 pracowników.

Pod względem wartości przychodów (obrotów) w III kwartale 2011 r. wśród ankietowanych dominowały podmioty najmniejsze, o przychodach nie przekraczających 500 tys. zł (ponad 1/3 badanych) oraz podmioty o przychodach od 500 tys. zł do 2,5 mln zł (23% badanych). Ponad 15% ankietowanych przedsiębiorców zadeklarowało przychody ze sprzedaży w przedziale 2,5–5,0 mln zł, a 26% — przychody przekraczające 5 mln zł.

Analizując rozkład przedsiębiorstw pod względem wartości przychodów (obrotów) w poszczególnych sektorach można zauważyć największy udział podmiotów najmniejszych w budownictwie

Tab. 4. Struktura badanych przedsiębiorstw pod względem wartości przychodów (obrotów) w 2010 roku

Wyszczególnienie	Udział (%)
Do 0,5 mln zł	35,21
0,5–2,5 mln zł	23,08
2,5–5,0 mln zł	15,68
Powyżej 5 mln zł	26,04
Razem	100,00

(ponad 42% ankietowanych). Jedna czwarta ankietowanych firm budowlanych deklaruje przychody za 2010 r. na poziomie 0,5–2,5 mln zł, a 22% większe niż 5 mln zł. W handlu firmy najmniejsze to prawie 1/3 ankietowanych, ponad 1/4 ankietowanych osiągnęła przychody w przedziale 0,5–2,5 mln zł, zaś 1/5 przychody wyższe niż 2,5 mln zł, ale niższe niż 5 mln zł i taki sam odsetek osiągnął przychody powyżej 5 mln zł. W przemyśle udział podmiotów o przychodach poniżej 0,5 mln zł jest najmniejszy na tle innych sektorów (25%), blisko 20% firm przemysłowych zadeklarowało przychody w przedziale 0,5–2,5 mln zł, jedna szóstą przychody z przedziału 2,5–5,0 mln zł. Ponad 38% ankietowanych przedsiębiorstw przemysłowych osiągnęła przychody ponad 5 mln zł — przemysł jest sektorem z największym udziałem przedsiębiorstw o największych przychodach. Wśród ankietowanych usługodawców 36% podmiotów osiągnęło w 2010 r. przychody ze sprzedaży mniejsze niż 0,5 mln zł, co piąty badany podmiot z tego sektora zadeklarował przychody w przedziale 0,5–2,5 mln zł, a co szósty przedziału 2,5–5,0 mln zł. Przychody wyższe niż 5 mln zł zadeklarowało 26% badanych przedsiębiorstw usługowych.

Tab. 5. Struktura badanych przedsiębiorstw pod względem sektorów działalności i wartości przychodów (obrotów) w 2010 roku (w %)

Wyszczególnienie	Sektor			
	Budownictwo	Handel	Przemysł	Usługi
Do 0,5 mln zł	42,70	32,86	25,00	36,13
0,5–2,5 mln zł	25,84	27,14	20,00	20,17
2,5–5,0 mln zł	8,99	20,00	16,67	17,65
Powyżej 5 mln zł	22,47	20,00	38,33	26,05
Razem	100,00	100,00	100,00	100,00

1.2. Struktury badanych gospodarstw domowych

Wśród 500 gospodarstw domowych ankietowanych w III kwartale 2011 r., podobnie jak w poprzednich badaniach przeważały gospodarstwa wieloosobowe (ponad 90%), przy czym największą grupą badanych były gospodarstwa 3 i 4-osobowe (prawie 55% ogółu ankietowanych).

Prawie połowa respondentów to osoby w wieku 31–50 lat. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania można zauważyć przewagę osób młodszych wśród respondentów zamieszkałych w mieście oraz starszych na wsi.

Tab. 6. Struktura badanej populacji według wieku (w %)

Wyszczególnienie	Miasto	Wieś	Ogółem
Do 20 lat	6,58	3,14	4,76
21–30 lat	25,44	14,90	19,88
31–40 lat	17,54	21,57	19,67
41–50 lat	17,98	16,86	17,39
51–60 lat	14,91	18,82	16,98
61–70 lat	10,53	16,08	13,46
71–80 lat	5,26	7,84	6,63
81–90 lat	1,75	0,78	1,24
Razem	100,00	100,00	100,00

Najwięcej ankietowanych w III kwartale 2011 r. gospodarstw domowych zadeklarowało dochód na jedną osobę w wysokości 500–899 zł (prawie 30,5%). Dotyczy to również gospodarstw większych. W miastach najliczniejszą grupą ankietowanych są gospodarstwa o dochodach na osobę w wysokości 900–1199 zł. Dochodami w przedziale 300–499 zł dysponuje ponad 16% respondentów (nieco więcej wśród gospodarstw wiejskich), zbliżony odsetek pytaných zadeklarował dochody

na osobę powyżej 1200 zł. 7% respondentów deklaruje dochód na osobę poniżej 300 zł na osobę (w gospodarstwach miejskich mniej niż 5%).

Tab. 7. Struktura badanej populacji według dochodu na osobę w gospodarstwie domowym (w %)

Wyszczególnienie	Miasto	Wieś	Ogółem
Poniżej 300 zł	4,78	8,97	7,00
300–499 zł	15,79	16,67	16,25
500–899 zł	29,67	31,20	30,47
900–1199 zł	30,14	27,35	28,67
Powyżej 1200 zł	19,62	15,81	17,61
Razem	100,00	100,00	100,00

Wśród ankietowanych członków gospodarstw domowych prawie 40% to osoby z wykształceniem średnim. Co piąty ankietowany posiada wykształcenie wyższe, a 29% zawodowe. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania, osoby z wykształceniem średnim przeważają zarówno wśród mieszkańców miast, jak i wsi, natomiast wśród respondentów miejskich wyraźnie więcej jest osób z wykształceniem wyższym (27%), zaś wśród mieszkańców wsi osób z wykształceniem zawodowym (31%).

Biorąc pod uwagę status na rynku pracy osób ankietowanych można zauważyć, że najliczniejsze grupy respondentów to renciści i emeryci (30%) oraz osoby pracujące poza rolnictwem (28%). Niemal 7% ankietowanych prowadzi własną działalność gospodarczą. Osoby pracujące w rolnictwie to 16% ankietowanych mieszkańców wsi (i niecałe 12% ogółu badanych), zaś na utrzymaniu rodziny pozostaje blisko 10% respondentów (zarówno na wsi, jak i w mieście). W badaniu wzięło również udział prawie 8% osób pozostających bez zatrudnienia, przy czym odsetek ten jest nieco wyższy wśród mieszkańców miast.

Tab. 8. Struktura badanej populacji względem statusu na rynku pracy

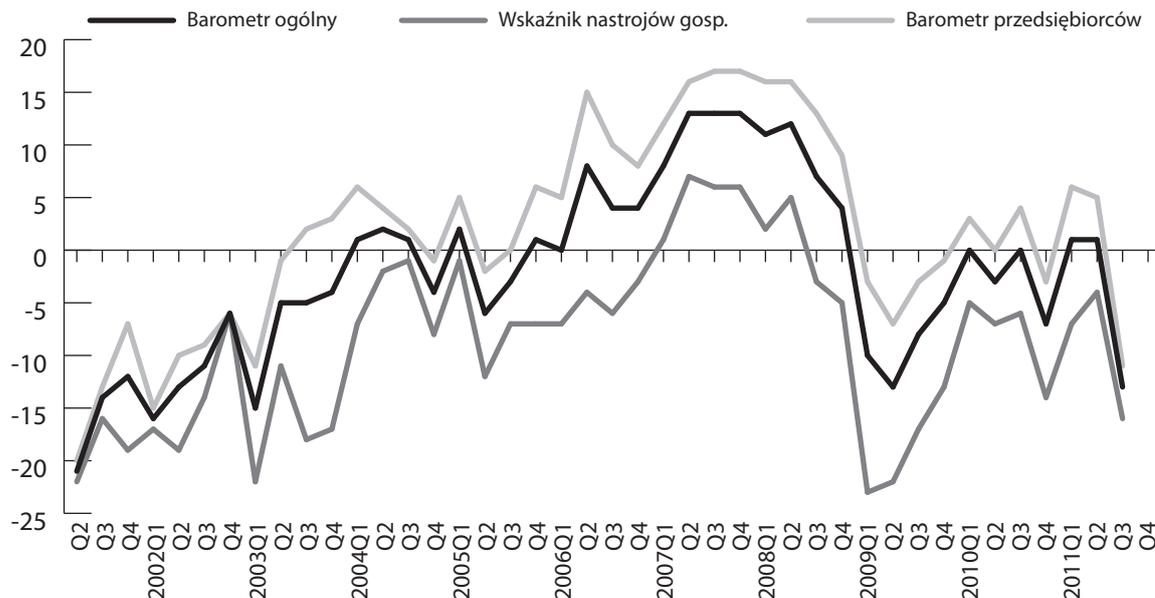
Wyszczególnienie	Miasto	Wieś	Ogółem
Bezrobotny	10,26	6,13	8,08
Na utrzymaniu rodziny	10,68	9,20	9,90
Pracujący w rolnictwie	7,26	15,71	11,72
Pracujący poza rolnictwem	30,77	25,67	28,08
Rencista, emeryt	26,92	33,33	30,30
Prowadzi własną działalność gosp.	8,12	5,75	6,87
Inne	5,98	4,21	5,05
Razem	100,00	100,00	100,00

2. Ogólny barometr nastrojów gospodarczych

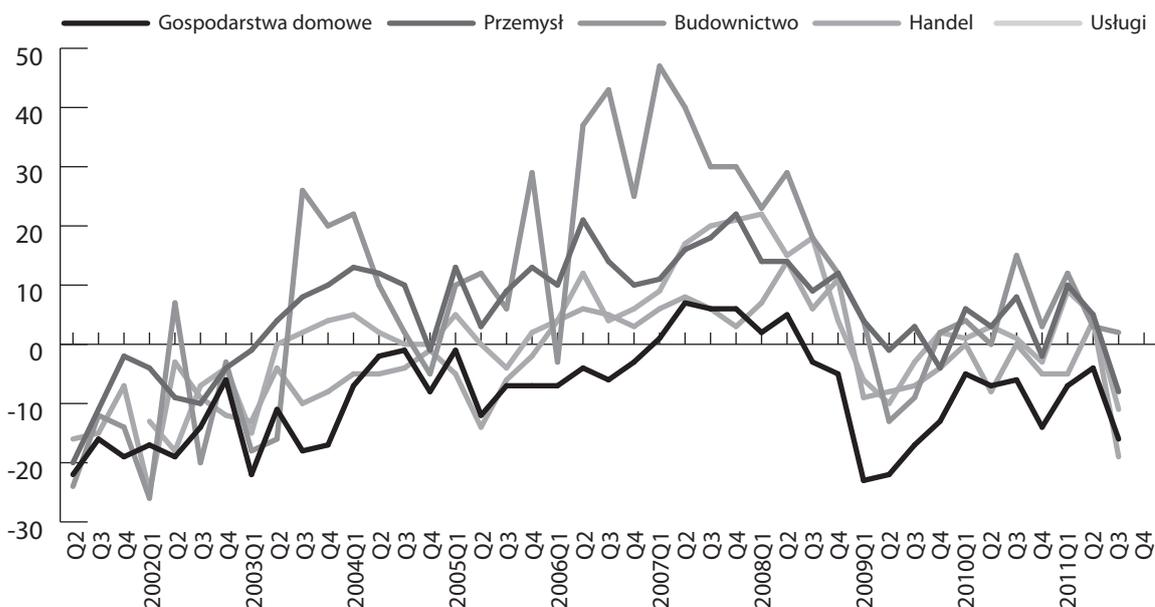
Nie sprawdziły się formułowane w połowie roku przez przedsiębiorców i konsumentów prognozy rozwoju sytuacji gospodarczej województwa. Jeszcze kwartał temu oczekiwano poprawy sytuacji, ale przeprowadzone w październiku badania pokazały drastyczne pogorszenie nastrojów gospodarczych. Ogólny diagnostyczny barometr nastrojów w III kwartale spadł o 14 punktów do –13 punktów, a więc powrócił do najniższego poziomu z okresu recesji 2009 roku.

Warto zwrócić uwagę, że po osiągnięciu najniższego poziomu w II kwartale 2009 roku nastroje gospodarcze w województwie lubelskim zaczęły się nieznacznie poprawiać, chociaż cały czas pojawiało się pytanie czy nie nastąpi ich ponowne pogorszenie³ i wychodzenie z recesji lat 2008–2009 nie będzie o wiele dłuższe i nie przyjmie znanego w teorii cyklu koniunkturalnego kształtu litery **W**. Dzisiaj możemy powiedzieć, że tak w istocie się stało i zapoczątkowana w 2008 roku recesja „pokazuje swoje drugie dno”.

³ Szczegółowe informacje można znaleźć w publikowanych na stronie www.lbg.wszia.edu.pl raportach Lubelskiego Barometru Gospodarczego.

Rys. 1. Diagnostyczne barometry nastrojów gospodarczych dla województwa lubelskiego w okresie od II kwartału 2001 roku do III kwartału 2011 roku

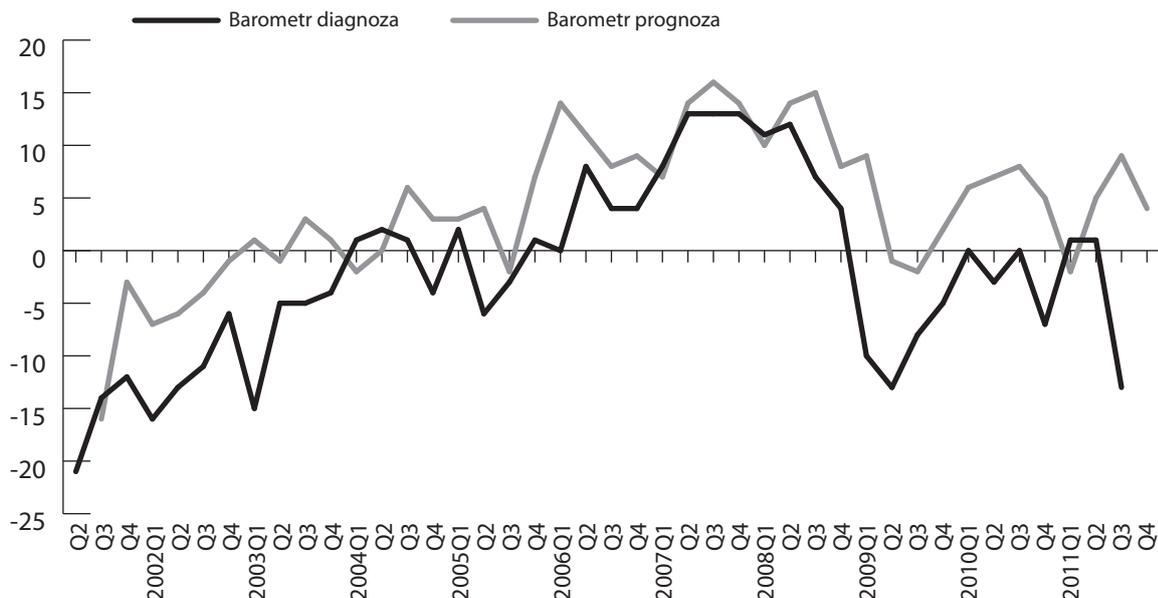

Rys. 2. Sektorowe wskaźniki nastrojów gospodarczych dla województwa lubelskiego w okresie od II kwartału 2001 roku do III kwartału 2011 roku

Oczywiście pojawia się pytanie, jak długo będzie trwało ponowne pogorszenie nastrojów. Odpowiedź jest bardzo trudna, gdyż większość czynników determinujących stan gospodarki regionu znajduje się poza regionem a nawet poza Polską. Co prawda barometr prognostyczny na IV kwartał jest dodatni, co mogłoby wskazywać na szybkie „pokonanie drugiego dna”, ale jeżeli nawet nastąpi poprawa nastrojów, to nie będzie to oznaczało powrotu na ścieżkę trwałego wzrostu.

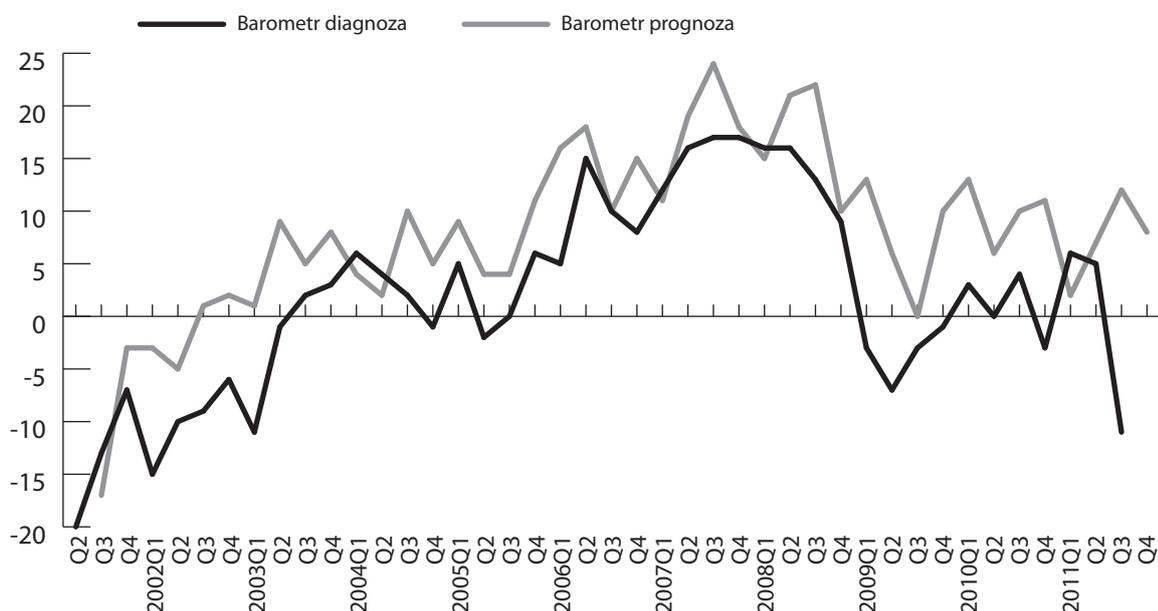
3. Barometr nastrojów gospodarczych przedsiębiorców

W III kwartale szczególnie duże pogorszenie nastrojów wystąpiło wśród przedsiębiorców, a zwłaszcza wśród handlowców i usługodawców. Diagnostyczny barometr nastrojów przedsiębiorców wyniósł -11 i był o 16 punktów niższy niż kwartał wcześniej i o 4 punkty niższy niż w II kwartale 2009 roku.

Rys. 3. Diagnostyczne i prognostyczne ogólne barometry nastrojów gospodarczych dla województwa lubelskiego w okresie od II kwartału 2001 roku do III kwartału 2011 roku

Oczywiście w ogóle nie sprawdziły się prognozy formułowane przez przedsiębiorców kwartał wcześniej. Pytani na przełomie czerwca i lipca o sytuację w najbliższym kwartale przedsiębiorcy wskazywali na możliwość poprawy sytuacji.

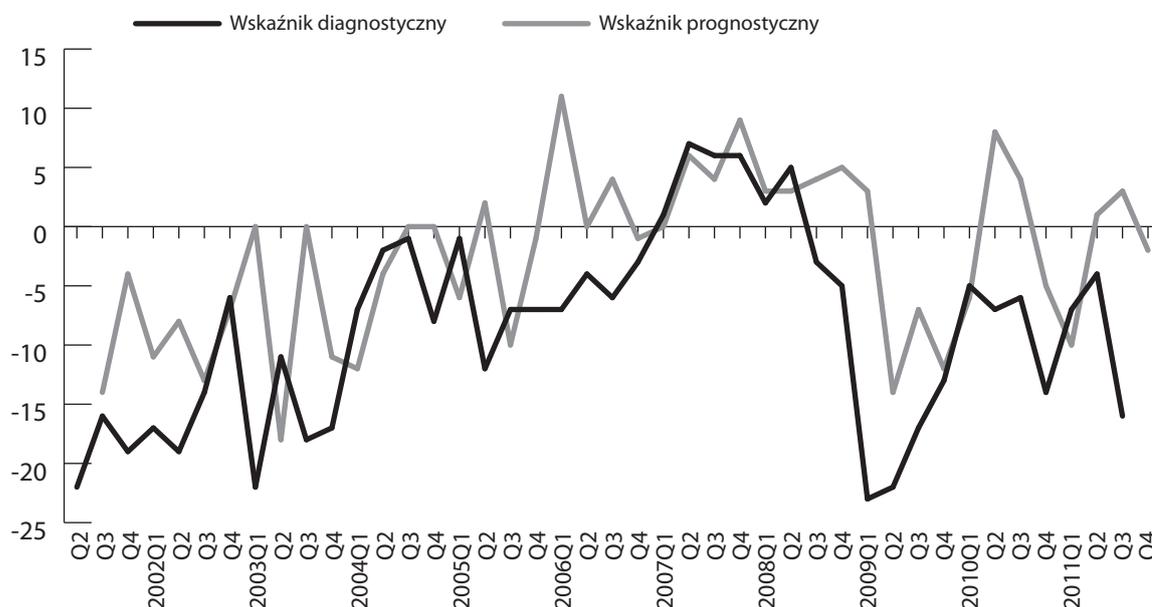

Rys. 4. Diagnostyczny i prognostyczny barometr nastrojów przedsiębiorców dla województwa lubelskiego w okresie od II kwartału 2001 roku do III kwartału 2011 roku

Formułując prognozy na IV kwartał przedsiębiorcy zakładają możliwość poprawy. Prognostyczny barometr nastrojów gospodarczych przedsiębiorców w IV kwartale wynosi 8 punktów. Wskazuje to na duże pokłady nadziei, jakie pozostały w zarządzających firmami województwa lubelskiego, którzy liczą, że załamanie sytuacji jest tylko przejściowe. Spełnienie tej prognozy wydaje się trudne, a za bardzo pozytywny sygnał będzie można już uznać wartość barometru nastrojów przedsiębiorców przekraczającą 0.

4. Nastroje gospodarcze konsumentów

Nieco mniejszemu niż w przypadku przedsiębiorców pogorszeniu uległy nastroje w gospodarstwach domowych. Ale wynosząca -16 wartość barometru diagnostycznego w tym sektorze oznacza duży pesymizm.

Rys. 5. Diagnostyczny i prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych gospodarstw domowych województwa lubelskiego w okresie od II kwartału 2001 roku do III kwartału 2011 roku

W III kwartale 2011 r. w porównaniu z poprzednim badaniem w ocenie ankietowanych konsumentów pogorszyły się wszystkie komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych.

Tab. 9. Komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych gospodarstw domowych w III kwartale 2011 roku

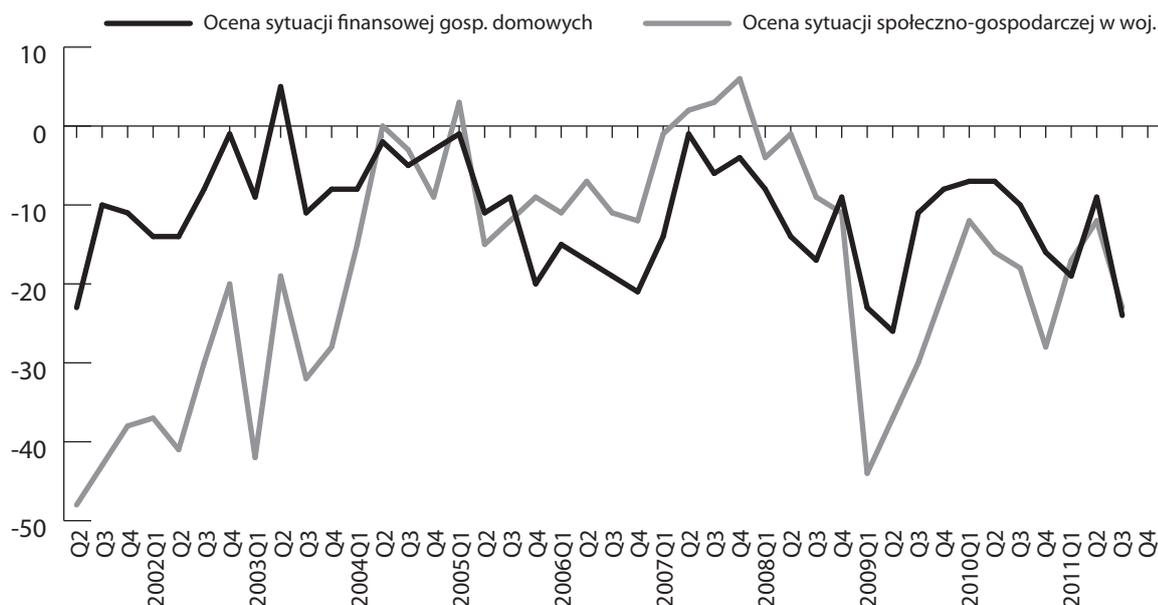
Komponent	Saldo	
	Wartość	Zmiana w porównaniu z poprzednim kwartałem
Ocena sytuacji finansowej gospodarstwa domowego	-24	↓
Poziom wydatków na dobra konsumpcyjne	32	↓
Stan oszczędności	-25	↓
Ocena sytuacji gospodarczej w województwie lubelskim	-23	↓
Ocena sytuacji na rynku pracy	-38	↓

Warto zauważyć, że podobnie jak w poprzednim kwartale gospodarstwa domowe oceniają sytuację własnego gospodarstwa domowego równie źle, jak sytuację gospodarczą w województwie.

Jednak konsumenci, podobnie jak przedsiębiorcy uważają, że pokłady pesymizmu już się wyczerpały. Stąd też prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych na IV kwartał 2011 roku wynosi -2 punkty, co oznaczałoby wzrost w stosunku do diagnozy III kwartału aż o 18 punktów.

Konsumenci przewidują poprawę wszystkich komponentów prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych, chociaż poza przewidywanym poziomem wydatków na dobra konsumpcyjne prognostyczne wartości tych komponentów są ujemne. Szczególnie pesymistyczna jest ocena możliwości zmian na rynku pracy województwa. Zdecydowana większość respondentów przewiduje wzrost stopy bezrobocia⁴.

⁴ Należy przypomnieć, że są to wartości już uwzględniające sezonowy spadek zatrudnienia w końcu roku.

Rys. 6. Zmiany ocen sytuacji finansowej gospodarstw domowych i ocen sytuacji społeczno-gospodarczej województwa

Tab. 10. Komponenty prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych konsumentów w III kwartale 2011 roku (prognoza na IV kwartał 2011)

Komponent	Saldo	
	Wartość	Zmiana w porównaniu z poprzednim kwartałem
Przewidywana sytuacja finansowa gospodarstwa domowego	-14	↗
Przewidywany poziom wydatków na dobra konsumpcyjne	34	↗
Przewidywany stan oszczędności	-19	↗
Ocena przyszłej sytuacji gospodarczej w woj. lubelskim	-10	↗
Przewidywany poziom bezrobocia w województwie lubelskim	-35	↗

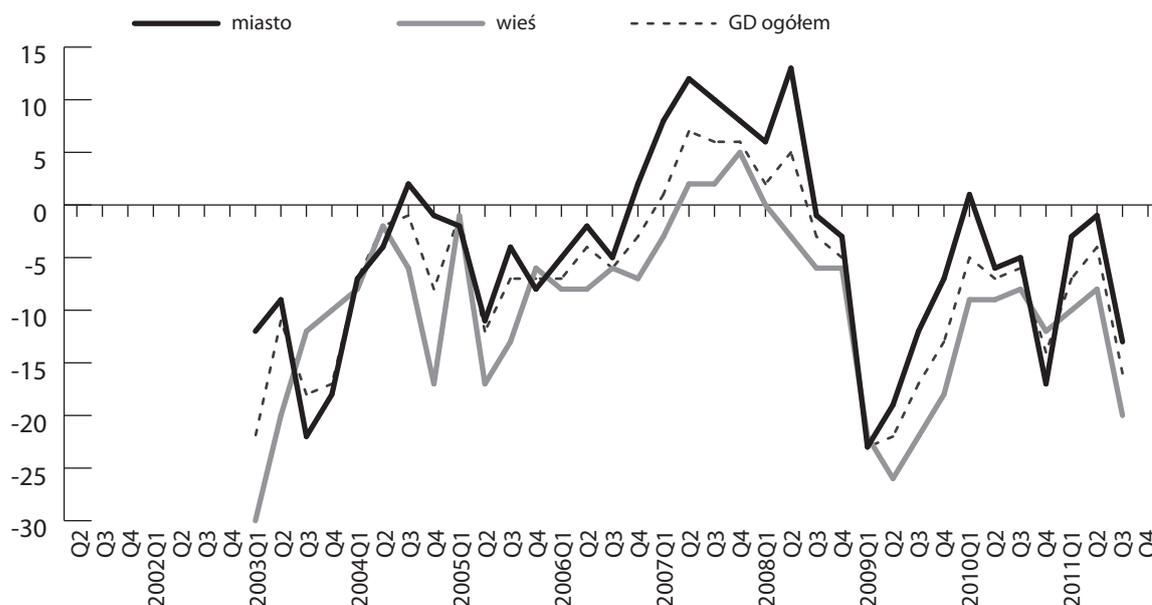
Tak więc podstawowym czynnikiem wzrostu, podobnie jak w całym kraju, pozostaje wzrost konsumpcji i związanych z tym wydatków.

Nastroje konsumentów w podziale na miasto i wieś

Nastroje gospodarcze konsumentów są zróżnicowane w zależności od ich miejsca zamieszkania. W dotychczasowych badaniach zazwyczaj lepszymi nastrojami charakteryzowali mieszkańcy miast niż mieszkańcy obszarów wiejskich. Na 35 obliczenia diagnostycznych wskaźników nastrojów w podziale na miasto i wieś tylko w 7 przypadkach (20%) nastroje mieszkańców wsi były lepsze niż mieszkańców miast. W większości przypadków zmiany nastrojów w miastach i na wsi wykazują podobne kierunki. Dotychczas tylko w 9 przypadkach zmiany te były różnokierunkowe (nastroje jednej grupy rosły, podczas gdy drugiej malały). Weryfikacja hipotezy o istotności różnicy średnich wartości diagnostycznych wskaźników nastrojów konsumentów z uwzględnieniem miejsca zamieszkania wskazuje, że nastroje mieszkańców miast i wsi są statystycznie różne na poziomie istotności 0,05 (dla 35 dotychczasowych obserwacji średnia wartość wskaźnika dla mieszkańców miast to -4,5 punktu, dla mieszkańców wsi -9,9 punktu).

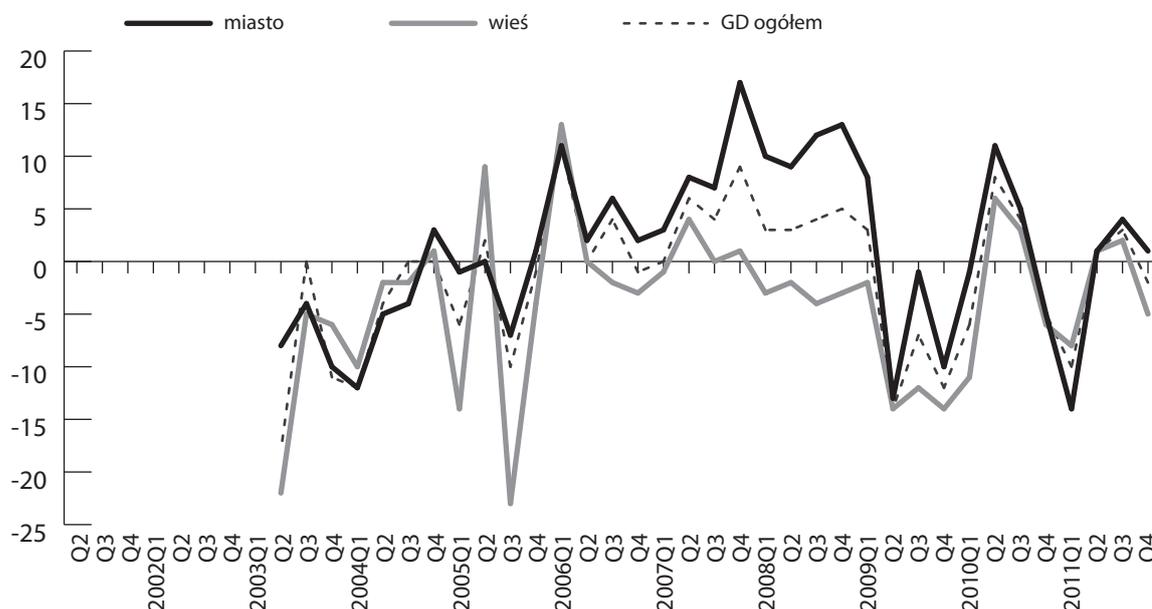
W III kwartale 2011 r. nastroje konsumentów uległy znacznemu pogorszeniu zarówno w miastach jak i na wsi. Spadek wartości diagnostycznego wskaźnika nastrojów w miastach i na wsi był podobny i wyniósł 12 punktów. Diagnostyczny wskaźnik nastrojów w miastach wyniósł -13 punktów, natomiast na wsi -20 punktów.

Zarówno mieszkańcy miast jak i obszarów wiejskich liczą na znaczną poprawę sytuacji w IV kwartale. Prognostyczny wskaźnik nastrojów w IV kwartale w miastach jest o 14 punktów wyższy w po-

Rys. 7. Zmiany diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych gospodarstw domowych województwa lubelskiego z uwzględnieniem miejsca zamieszkania w okresie od II kwartału 2001 r. do III kwartału 2011 roku

równaniu z diagnozą III kwartału i wynosi 1 punkt, natomiast prognostyczny wskaźnik nastrojów w IV kwartale na wsi jest o 15 punktów wyższy w porównaniu z diagnozą III kwartału i wynosi -5 punktów.

Rys. 8. Zmiany prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych gospodarstw domowych województwa lubelskiego z uwzględnieniem miejsca zamieszkania w okresie od II kwartału 2001 r. do III kwartału 2011 roku

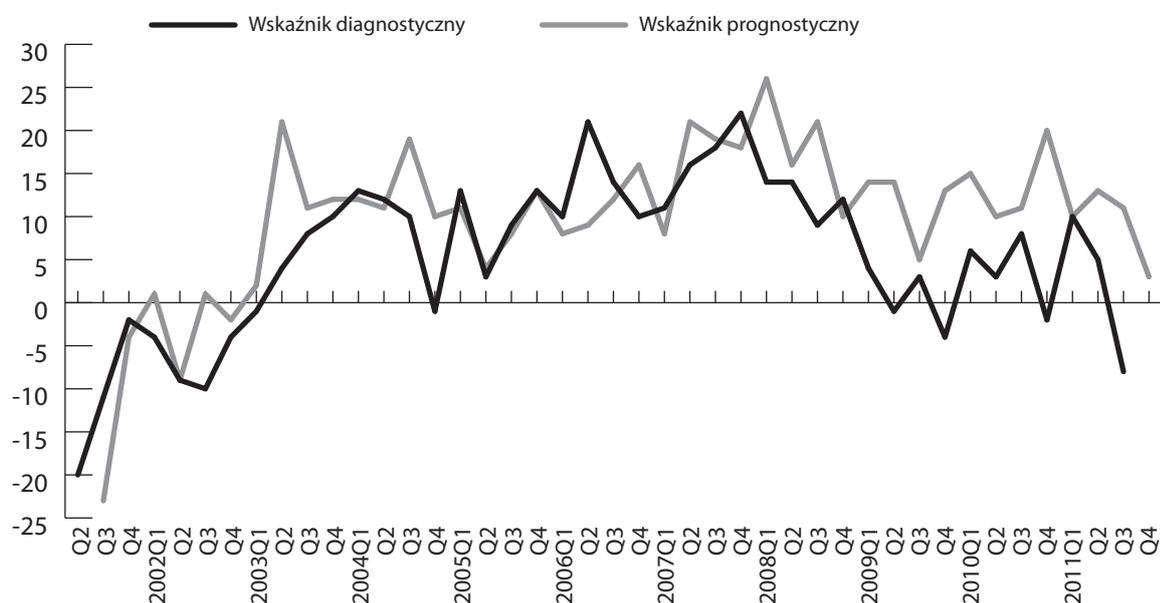
5. Nastroje gospodarcze w poszczególnych sektorach

Zgodnie z przyjętą metodologią zdesezonalizowane salda odpowiedzi na pytania diagnostyczne i prognostyczne w poszczególnych sektorach zostały uśrednione, co dało sektorowe wskaźniki nastrojów gospodarczych.

5.1. Przemysł

Wartość diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w sektorze przemysłowym III kwartał 2011 r. wyniosła -8 punktów, co oznacza spadek w porównaniu z poprzednim kwartałem

o 13 punktów. Tak więc zanotowane w III kwartale nastroje wśród przedsiębiorców przemysłowych były znacznie gorsze niż w okresie recesji w 2009 roku. Tylko na początku obecnego stulecia przedsiębiorcy przemysłowi województwa charakteryzowali się gorszymi nastrojami.

Rys. 9. Diagnostyczny i prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych przedsiębiorców przemysłowych w okresie od II kwartału 2001 roku do III kwartału 2011 roku

W III kwartale w porównaniu z poprzednim kwartałem pogorszyły się salda wszystkich komponentów diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w przemyśle poza poziomem zapasów wyrobów gotowych. I poza saldem poziomu zapasów były one ujemne, co wskazuje na przewagę pesymistów.

Tab. 11. Komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w przemyśle w III kwartale 2011 roku

Komponent	Saldo	
	Wartość	Zmiana w porównaniu z poprzednim kwartałem
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	-11	↘
Wielkość produkcji sprzedanej	-10	↘
Poziom zamówień	-15	↘
Poziom zapasów wyrobów gotowych	5	↗
Wielkość zatrudnienia	-11	↘

Tab. 12. Komponenty prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w przemyśle w III kwartale 2011 roku (prognoza na IV kwartał 2011)

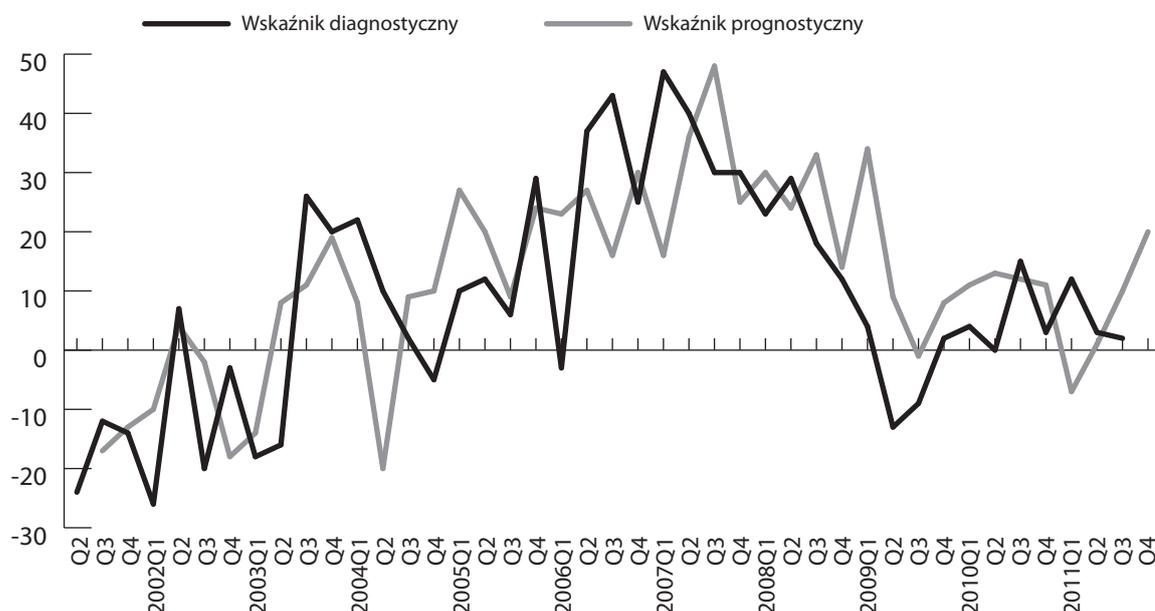
Komponent	Saldo	
	Wartość	Zmiana w porównaniu z poprzednim kwartałem
Przewidywana sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	-1	↗
Przewidywana wielkość produkcji sprzedanej	1	↗
Przewidywany poziom zamówień	11	↗
Przewidywany poziom zapasów wyrobów gotowych	-1	↘
Przewidywana wielkość zatrudnienia	3	↗

Pozytywnym sygnałem jest to, że ankietowani przedsiębiorcy z sektora przemysłowego spodziewają się w przyszłym kwartale wyższych wartości wszystkich komponentów prognostycznego wskaźnika nastrojów w przemyśle poza przewidywanym poziomem zapasów wyrobów gotowych. Pozytywnie należy ocenić przewagę optymistycznych odpowiedzi na pytania dotyczące przewidywanej wielkości produkcji, zamówień oraz zatrudnienia.

Wszystko to sprawia, że prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych wśród przedsiębiorców przemysłowych jest w IV kwartale dodatni (3 punkty).

5.2. Budownictwo

W III kwartale 2011 roku tylko przedsiębiorcy budowlani zachowali optymizm. Diagnostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych przedsiębiorców budowlanych, pomimo pogorszenia, utrzymał się powyżej zera (2 punkty), co oznacza minimalną przewagę optymistów.

Rys. 10. Diagnostyczny i prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w budownictwie w okresie od II kwartału 2001 roku do III kwartału 2011 roku

W III kwartale 2011 r. w porównaniu z poprzednim kwartałem wzrosły wartości sald odpowiedzi na pytania dotyczące sytuacji finansowej przedsiębiorstwa i wielkości zamówień. Pozytywnie należy ocenić wyższe od zera wartości sald odpowiedzi na pytania dotyczące sytuacji finansowej, wielkości produkcji budowlano-montażowej oraz wielkości zamówień.

Tab. 13. Komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w budownictwie w III kwartale 2011 roku

Komponent	Saldo	
	Wartość	Zmiana w porównaniu z poprzednim kwartałem
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	11	↗
Wielkość produkcji budowlano-montażowej	1	↘
Wielkość zamówień	2	↗
Wielkość zatrudnienia	-5	↘

Przedsiębiorcy budowlani w porównaniu z pozostałymi sektorami najbardziej optymistycznie patrzą w najbliższą przyszłość, czego wyrazem jest znaczący wzrost prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w budownictwie w IV kwartale (do 20 punktów). To właśnie prognozy w

budownictwie wydają się swoistą „kotwicą” gospodarki i dają nadzieję na to, że sytuacja nie tylko nie pogorszy się, ale może rzeczywiście ulec nieznacznej poprawie.

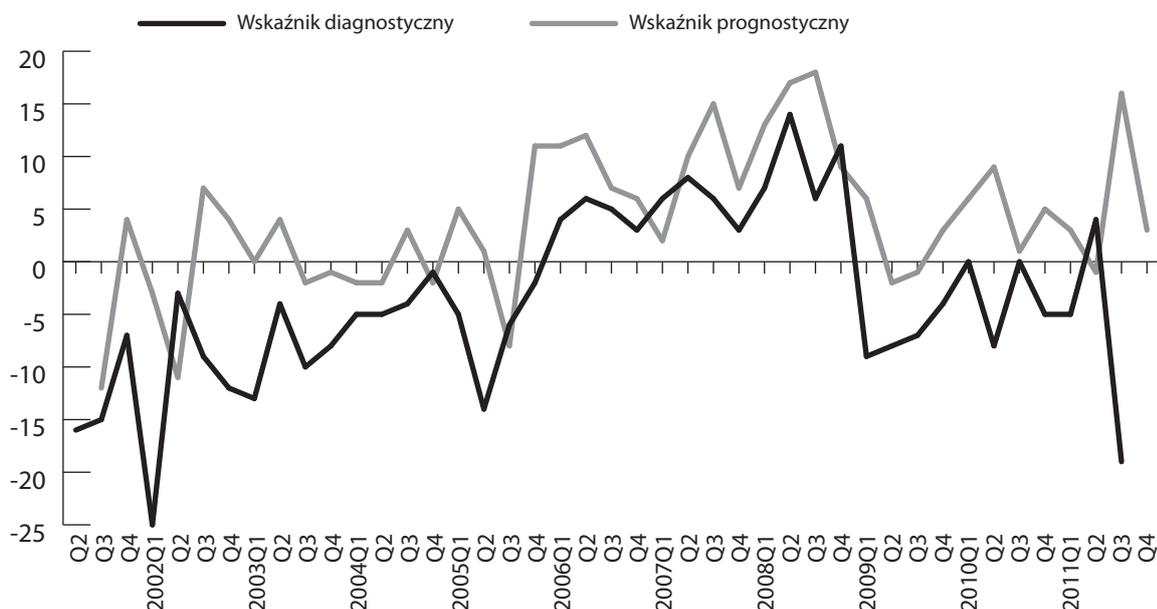
Wszystkie komponenty wskaźnika prognostycznego nastrojów gospodarczych w budownictwie są wyższe niż w diagnozie III kwartału i wartości sald wszystkich komponentów są dodatnie, co oznacza przewagę respondentów przewidujących poprawę sytuacji finansowej, wielkości produkcji, zamówień i poziomu zatrudnienia w budownictwie.

Tab. 14. Komponenty prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w budownictwie w III kwartale 2011 roku (prognoza na IV kwartał 2011)

Komponent	Saldo	
	Wartość	Zmiana w porównaniu z poprzednim kwartałem
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	33	↗
Wielkość produkcji budowlano-montażowej	26	↗
Wielkość zamówień	20	↗
Wielkość zatrudnienia	1	↗

5.3. Handel

III kwartał 2011 roku to okres wręcz drastycznego pogorszenia nastrojów handlowców. Wskaźnik nastrojów w tym sektorze spadł aż o 23 punkty i osiągnął jeden z najniższych poziomów w dotychczasowych badaniach –19 punktów.

Rys. 11. Diagnostyczny i prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w handlu w okresie od II kwartału 2001 roku do III kwartału 2011 roku

Pogorszeniu uległy salda odpowiedzi handlowców na wszystkie pytania diagnostyczne. I wartości wszystkich sald były ujemne, co oznacza znaczną przewagę pesymistów.

Prognozy na IV kwartał pokazują jednak, że poprzedni kwartał mógł być swoistym minimum lokalnym. Handlowcy przewidują poprawę sytuacji w IV kwartale. Prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w handlu wynosi 3 punkty.

Lepsze niż w poprzednim kwartale są salda wszystkich komponentów tworzących prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w handlu, przy czym salda odpowiedzi na pytania dotyczące przewidywanej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa oraz wielkości obrotów są dodatnie, co oznacza przewagę optymizmu w tych kwestiach.

Tab. 15. Komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w handlu w III kwartale 2011 roku

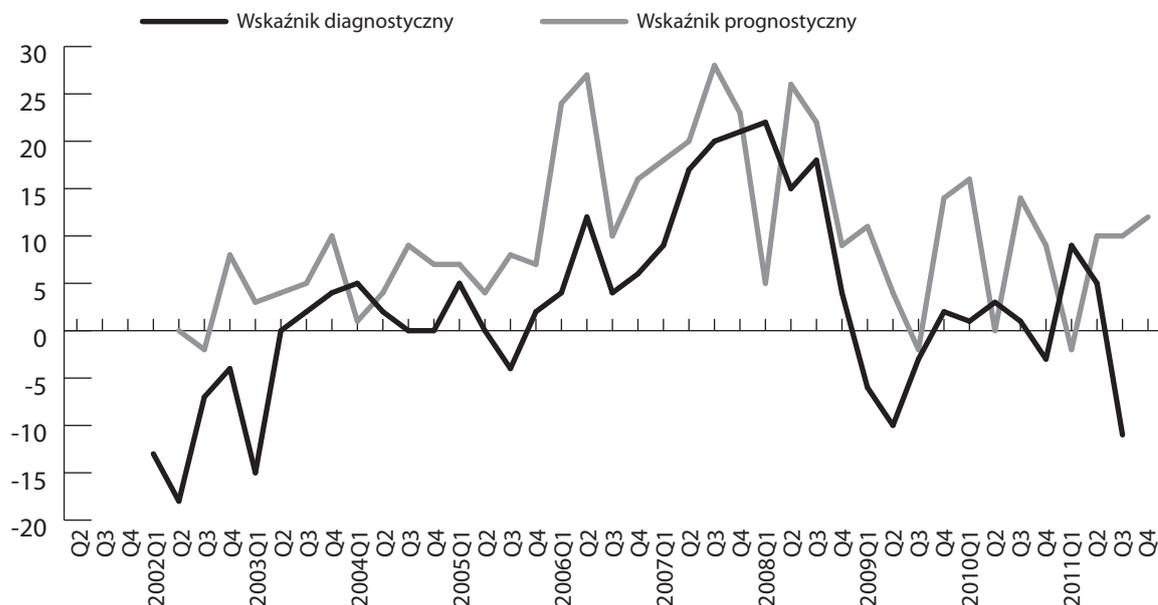
Komponent	Saldo	
	Wartość	Zmiana w porównaniu z poprzednim kwartałem
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	-36	↘
Wartość obrotów w handlu	-25	↘
Wielkość zapasów towarów handlowych	-5	↘
Wielkość zatrudnienia	-9	↘

Tab. 16. Komponenty prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w handlu na III kwartał 2011 roku (prognoza na IV kwartał 2011)

Komponent	Saldo	
	Wartość	Zmiana w porównaniu z poprzednim kwartałem
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	3	↗
Wielkość obrotów w handlu	15	↗
Wielkość zapasów towarów handlowych	-4	↗
Wielkość zatrudnienia	-2	↗

5.4. Usługi

W III kwartale 2011 roku znacznemu pogorszeniu uległy również nastroje usługodawców. Diagnostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w usługach wyniósł -11 punktów i zmniejszył się w porównaniu z poprzednim kwartałem o 16 punktów.

Rys. 12. Diagnostyczny i prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w usługach w okresie od II kwartału 2001 roku do III kwartału 2011 roku

Spadły salda wszystkich komponentów diagnostycznego wskaźnika nastrojów w usługach w stosunku do poprzedniego kwartału. Usługodawcy w III kwartale najlepiej ocenili popyt na usługi, chociaż udział optymistów i pesymistów był taki sam.

W IV kwartale przedsiębiorcy sektora usług spodziewają się poprawy sytuacji. Prognostyczny wskaźnik nastrojów w usługach w IV kwartale wynosi 23 punkty i jest aż o 23 punkty wyższy

Tab. 17. Komponenty diagnostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w usługach w III kwartale 2011 roku

Komponent	Saldo	
	Wartość	Zmiana w porównaniu z poprzednim kwartałem
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	-19	↘
Popyt na usługi	0	↘
Wielkość zatrudnienia	-13	↘

niż diagnoza III kwartału. Lepsze niż w poprzednim kwartale są salda wszystkich komponentów tworzących prognostyczny wskaźnik nastrojów gospodarczych w usługach, przy czym salda odpowiedzi na wszystkie pytania dotyczące następnego kwartału są dodatnie.

Tab. 18. Komponenty prognostycznego wskaźnika nastrojów gospodarczych w usługach na III kwartał 2011 roku (prognoza na IV kwartał 2011 r.)

Komponent	Saldo	
	Wartość	Zmiana w porównaniu z poprzednim kwartałem
Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa	7	↗
Popyt na usługi	21	↗
Wielkość zatrudnienia	8	↗

6. Barometr nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim a barometry nastrojów gospodarczych w Polsce i Unii Europejskiej

Dokonano porównania przebiegu barometru lubelskiego z barometrem nastrojów gospodarczych w Polsce i w Unii Europejskiej⁵.

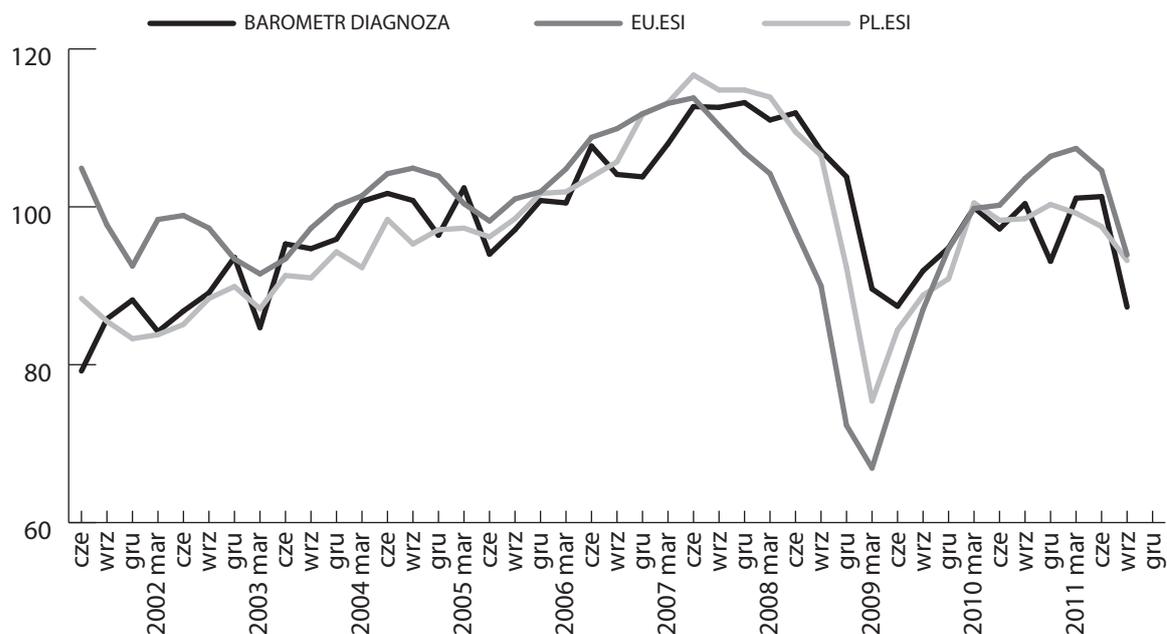
Przeprowadzone porównania przebiegu, liczonych za pomocą metodologii Komisji Europejskiej barometrów nastrojów gospodarczych (*Economic Sentiment Index*) dla Polski i Unii Europejskiej, z barometrem nastrojów gospodarczych dla województwa lubelskiego wskazuje na utrzymywanie się dużej synchronizacji zmian, zwłaszcza barometru dla Polski i województwa, co jest szczególnie widoczne od IV kwartału 2002 roku⁶. Jednocześnie już analiza wykresu zmian trzech indeksów pokazuje opóźnienie barometru nastrojów gospodarczych województwa lubelskiego względem obu barometrów liczonych metodą Komisji Europejskiej. Dla przykładu barometry nastrojów gospodarczych w Unii Europejskiej i w Polsce osiągnęły minimum w marcu 2009 roku, natomiast barometr lubelski w czerwcu.

Bardzo wysokie skorelowanie, a jednocześnie opóźnienie barometru i wskaźników nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim w stosunku do barometrów i wskaźników w Unii Europejskiej i w Polsce potwierdza analiza korelacji.

Zależności pomiędzy sektorowymi wskaźnikami nastrojów gospodarczych i diagnostycznym barometrem nastrojów gospodarczych dla województwa lubelskiego a odpowiednimi barometrami

⁵ Pomimo że metodologia badania nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim tylko w ogólnym zarysie odpowiada metodologii stosowanej przez Komisję Europejską do obliczeń barometrów nastrojów gospodarczych w poszczególnych krajach członkowskich, jak też w całej Unii Europejskiej (*The Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys User Guide, European Commission, Directorate General Economic and Financial Affairs, Brussels 4 July 2007*), a także pomimo iż regiony charakteryzują się specyficznymi cechami w stosunku do gospodarek krajowych.

⁶ Należy podkreślić, że ze względu na różnice w metodologiach uprawnionym (i to z dużą ostrożnością) jest porównywanie kierunków zmian (korelacji), a nie wartości barometrów. Wyższe wartości barometrów dla województwa lubelskiego w żadnym wypadku nie oznaczają, że nastroje w województwie są lepsze niż w Polsce czy Unii Europejskiej. Natomiast uprawnionym (oczywiście również z pewną ostrożnością) wydaje się porównywanie barometrów dla Polski i Unii Europejskiej, dlatego że liczone są dokładnie na podstawie tej samej metodologii. A więc od połowy 2007 roku nastroje w Polsce były nieco lepsze niż w Unii Europejskiej, co można próbować interpretować jako konsekwencja dużo łagodniejszego „przechodzenia” załamania gospodarczego przez Polskę.

Rys. 13. Zmiany barometrów nastrojów gospodarczych w Unii Europejskiej, Polsce i w województwie lubelskim

Uwaga: W celu doprowadzenia do porównywalności do wszystkich wartości diagnostycznego barometru nastrojów gospodarczych województwa lubelskiego dodano wartość 100, jako że obliczane przez Komisję Europejską barometry nastrojów gospodarczych unormowane są na przedział od 0 do 200.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych dostępnych na stronie internetowej: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/index_en.htm

i wskaźnikami dla Polski i Unii Europejskiej są istotne statystycznie przynajmniej na poziomie istotności 0,05, zarówno dla korelacji równoległych jak i opóźnionych do 6 miesięcy włącznie.

W latach 2001–2011 barometr nastrojów gospodarczych województwa lubelskiego najsilniej skorelowany był z barometrem nastrojów gospodarczych Polski opóźnionym o miesiąc. Oznacza to, że przedsiębiorcy i konsumenci z terenu województwa lubelskiego reagują na zmiany gospodarcze o miesiąc później niż dzieje się to przeciętnie w Polsce. Zależność ta dotyczy również w pewnym stopniu poszczególnych sektorów, przy czym w przypadku handlu i budownictwa najwyższa jest korelacja równoległa, a usług opóźniona o 3 miesiące.

Skorelowanie poszczególnych wskaźników sektorowych i barometru diagnostycznego województwa lubelskiego z odpowiednimi wskaźnikami i barometrem nastrojów gospodarczych dla całej Unii Europejskiej jest o wiele niższe, ale również istotne statystycznie na poziomie 0,05. Występuje przy tym większe, 3 miesięczne opóźnienie województwa lubelskiego w stosunku do Unii Europejskiej.